

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua mietinnöstä. Journalistiliitto pitää mietinnön johtopäätöksiä perusteltuina. Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuus luovuttaa tietoja nykyistä laajemmin ja säilyttää tietoja rekisterissä aiempaa pidempään parantaisi journalistien toimintamahdollisuuksia. Muutos edistäisi sananvapauden toteutumista ja lisäisi yhteiskunnan avoimuutta.

Mietinnössä todetaan, että ehdotetut muutokset mahdollistavat sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa keskitetysti enintään kymmenen vuotta vanhoja tuomioistuinten diaaritietoja valtakunnallisesta tietovarannosta. Kuten Oikeustoimittajat, Journalistiliitto katsoo, että myös pidempää poistoaikaa tulisi harkita, esimerkiksi 20 vuotta. Ehdotettu muutos mahdollistaa myös sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi hakea tietoja journalistiseen tarkoitukseen myös henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Tuomioistuimet voisivat edelleen luovuttaa tietoja omista järjestelmistään. Molemmat ovat etenkin tutkivan journalismin kannalta tarpeen, ja parantavat kansalaisten tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävässä asioissa edistäen näin sananvapauden toteutumista.

Nykyinen säännös ei mahdollista sitä, että Oikeusrekisterikeskus hakee tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä journalistisiin tarkoituksiin henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Henkilöhakuperustekiello koskee vain valtakunnallista tietojärjestelmää. Tämä on epä johdonmukaista ja haittaa tarpeettomasti journalistien työskentelyä. Journalistiliitto pitää selvänä, että henkilön nimeen perustuvien, journalistista tarkoitusta varten tehtyjen tietopyyntöjen keskittäminen Oikeusrekisterikeskukseen, helpottaisi sekä viestimien että tuomioistuinten työtä. Se myös edistäisi viestimien ja sitä kautta muiden tahojen mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten asioista ja ratkaisuksista mahdollisimman asianmukaisella tavalla.

Journalistiliitto katsoo, että mietinnössä esitetty kanta, jonka mukaan nimi tai muu henkilön tunnistetieto tulisi kuitenkin hyväksyä hakuperusteena vain silloin, kun on kyse sananvapauspoikkeukseen perustuvasta henkilötietojen käsittelystä, on perusteltu. Oikeusrekisterikeskus valtakunnallisen tietovarannon rekisterinpitäjänä tulee varmistaa, kuuluuko tietopyyntö sananvapauspoikkeuksen piiriin. Mietinnön mukaan suurin osa journalistisessa tarkoituksessa tehdyistä tietopyynnöistä tulee valtamedian edustajilta. Mietinnössä todetaan, että tietosuoja säännöksissä käytetään ilmaisua journalistinen tarkoitus. Tietojärjestelmälaissa tulisi käyttää yleislakien kanssa yhteneviä termejä ja siis luopua ilmaisusta toimituksellinen tarkoitus. Tämä on perusteltua, sillä journalismia tehdään lisääntyvässä määrin perinteisten medioiden ulkopuolella. Esimerkiksi vapaat journalistit eivät tutkivaa journalismia tehdessään ole työsuhteessa valtamediaan, vaan toimivat itsenäisesti. On tärkeää, että eri journalistiryhmien tasapuolinen kohtelu varmistetaan.

Kuten Oikeustoimittajat, Journalistiliittokin katsoo, että julkisten diaaritietojen luovutus journalistisiin tarkoituksiin ei vaarantaisi yksityisyyden suojaa tietosuoja-asetuksen tai tietosuojalain tarkoittamalla tavalla ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen 85 ja 86 artiklat.

Hallamaa Hannu
Suomen Journalistiliitto ry

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 27.2.2020 (VN/3437/2019)

Lausunto oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista koskevasta työryhmän mietinnöstä

1. Oikeusministeriö on pyytänyt korkeimmalta oikeudelta lausuntoa työryhmän mietinnöstä, joka koskee oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista (Mietintöjä ja lausuntoja -sarjan julkaisu 2020:11). Korkein oikeus on päättänyt antaa seuraavan lausunnon.

2. Mietinnössä ehdotetaan, että oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettuun lakiin lisätään säännös (12 §:n 1 momentin 4 kohta), jonka mukaan tuomioistuin saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisuasikirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

3. Korkein oikeus pitää ehdotettua säännöstä ongelmattomana ja kannatettavana siltä osin kuin tuomioistuimille annettaisiin katseluoikeus toisten tuomioistuinten tallettamiin julkisiin ratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin. Korkein oikeus katsoo kuitenkin, että työryhmän mietinnössä ei ole kiinnitetty riittävää huomiota katseluoikeuteen toisen tuomioistuimen tallettamien salassa pidettävien ratkaisutietojen ja -asiakirjojen osalta.

4. Ehdotettua katseluoikeutta olisi perusteltua tarkastella syvällisemmin erityisesti sellaisissa asioissa, joihin liittyy jokin korostetun tärkeä salassapitointressi. Erityisesti tämä koskee ensimmäisenä oikeusasteena ainoastaan Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltäviä valtio- ja maanpetosasioita sekä siviili- ja sotilastiedustelua koskevia asioita. Myös anonyymiin todisteluun ja salaisiin pakkokeinoihin liittyy korostettu salassapitointressi. Asian jatkovalmistelussa olisi syytä perusteellisesti arvioida kysymystä siitä, koskisiko tuomioistuinten oikeus katsella toisten tuomioistuinten salassa pidettäviä ratkaisutietoja ja -asiakirjoja myös edellä kuvatuissa ja muissa vastaavanlaisissa asioissa annettuja ratkaisuja, joiden salassapitoa voidaan pitää korostetun tärkeänä. Tässä yhteydessä olisi tarpeen puntaroida muun muassa oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamisen ja salassapitointressin välisiä painoarvoja.

5. Toisena esimerkkinä perusteellisempaa arviointia edellyttävästä tilanteesta voidaan mainita käytännössä tavanomainen tilanne, jossa tuomioistuimen ratkaisu on pääosin julkinen, mutta se on määrätty salassa pidettäväksi siltä osin kuin ratkaisusta ilmenee asianomistajan henkilöllisyys rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista asianomistajan yksityiselämään liittyvää seikkaa. Jos toinen tuomioistuin haluaa tutustua ratkaisuun pyrkiäkseen varmistamaan oikeuskäytännön yhtenäisyyden, tuomioistuimelle ei ole merkitystä asianomistajan henkilöllisyydellä vaan ratkaisun julkisen version katseluoikeus riittää. Tässä yhteydessä olisi kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että salassapitosäätelyssä on tältä osin kysymys perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan toteuttamisesta.

6. Niin kuin työryhmän mietinnössäkkin on todettu, ehdotetussa 12 §:n 1 momentin 4 kohdassa on kyse julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (tiedonhallintalaki) 23 §:ssä tarkoitetusta katseluyhteyden avaamisesta viranomaiselle. Mainitussa pykälässä säädetään lisäedellytyksistä katseluyhteyden avaamiselle ja viitataan lisäksi tiedonhallintalain 4 luvun tietoturvasuutta koskeviin säännöksiin. Näihin sisältyy muun muassa lain 18 §, jossa säädetään turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä valtioneuvoston hallinnossa. Mietinnössä ei ole tarkasteltu tarkemmin ehdotetun säännöksen suhdetta tiedonhallintalain 4 luvun ja 23 §:n sääntelyyn sekä lain 18 §:n nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtioneuvoston hallinnossa (1101/2019). Koska tiedonhallintakysymyksiin liittyvä sääntely muodostaa varsin

monimutkaisen ja vaikeaselkoisen kokonaisuuden, tulisi jatkovalmistelussa tarkastella yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti, millaiseksi ehdotetun säännöksen mukainen katselu oikeus käytännössä muodostuisi ja mitä turvatakeita siihen liittyisi, kun otetaan huomioon myös tiedonhallintalaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä johtuvat velvoitteet. Korkein oikeus kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen puutteeseen, että ehdotetun lain 2 §:ssä, jossa säädettäisiin lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön, ei ole lainkaan ehdotettu viitattavaksi tiedonhallintalakiin.

7. Korkein oikeus katsoo, että säännösehdotusta tulisi jatkovalmistelussa tarkastella uudelleen ja perusteellisesti arvioida, onko katselu oikeus mahdollista ja perusteltua antaa kaikkiin salassa pidettäviin ratkaisuihin. Jos vastaus on myöntävä, tulisi yksityiskohtaisesti selvittää, mitä rajoituksia tähän oikeuteen tarvitaan ja miten rajoitukset käytännössä toteutetaan.

8. Korkein oikeus kiinnittää lisäksi huomiota siihen terminologiseen kysymykseen, että ehdotetun säännöksen mukaan oikeus hakea ja käyttää tietoja olisi ”tuomioistuimella”. Ilmaisun voi ymmärtää viittaavan tuomioistuimeen viranomaisena. Käytännössä katselu oikeutta kuitenkin tarvitsisivat yksittäiset tuomarit ja tuomioistuinten esittelijät lainkäyttöasioita valmistellessaan ja käsitellessään. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen pyrkiä selventämään, keillä katselu oikeus käytännössä olisi.

9. Korkein oikeus toteaa vielä, että ehdotetun 12 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen. Yleisten tuomioistuinten kannalta viittaus kohdistuu oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 34 a §:n 1 momenttiin, jonka mukaan tuomioistuin voi luovuttaa toiselle tuomioistuimelle salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan, jota toinen tuomioistuin tarvitsee lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi käsiteltävänä olevan asian ratkaisua harkitessaan. Mainitussa laissa oikeudenkäyntiasiakirjalla tarkoitetaan myös tuomioistuimen ratkaisua, joten tuomioistuimella on jo nyt kyseisen säännöksen nojalla oikeus mutta ei velvollisuutta luovuttaa salassa pidettävä ratkaisunsa toiselle tuomioistuimelle. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen selventää ehdotetun katselu oikeuden suhdetta jo olemassa olevaan, tietoja antavan tuomioistuimen harkinnan varassa olevaan mahdollisuuteen saada tieto salassa pidettävästä ratkaisusta.

10. Muilta osin korkeimmalla oikeudella ei ole lausuttavaa työryhmän mietinnöstä.

Presidentti Tatu Leppänen

Kansliapäällikkö Tommi Vuorialho

Esittely täysistunnossa 26.3.2020

Läsnä: Presidentti Leppänen sekä oikeusneuvokset Häyhä, Jokela, Sippo, Koponen, Kantor, Littunen, Huovila, Antila, Hirvelä, Uusitalo, Engstrand, Ilveskero, Mäkelä, Välimaa, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala ja Guimaraes-Purokoski.

Nurminen Marja
Korkein oikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Uudistusesityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteeksi on ilmaistu selkeyttää tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia lain säännöksiä sekä parantaa mahdollisuuksia luovuttaa keskitetyksi tietoja journalistiseen tarkoitukseen tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista. Esityksen mukaan ehdotetut säännökset myös selkeyttäisivät Oikeusrekisterikeskuksen oikeuksia ja velvollisuuksia. Lisäksi tavoitteena on selkeyttää sääntelyä järjestelmän rakenteesta, varmistaa lainsäädännön yhdenmukaisuus tiedonhallintalain kanssa ja poistaa tarpeettomia viittauksia muihin lakeihin.

Uudistuksen tavoitteet ovat sekä yleiseltä kannalta että käräjäoikeuden näkökulmasta kannatettavia ja ne on perusteltu riittävästi.

Lain ja oikeusrekisterikeskuksen roolin selkeyttäminen ja valtakunnallisen tietojärjestelmän keskittäminen on tarpeellista.

Oikeushallinnon viranomaisten aikaisempaa parempi pääsy toistensa tietoihin on merkittävä parannus muun ohessa käräjäoikeuden lainkäytön kannalta. Tietosuojariskit ovat hallittavissa. Käräjäoikeuden työn tuottavuuden ja tehokkuuden näkökulmasta on hyvä, mikäli paljon työllistävät tietopyynnöt median taholta vähenevät. Tähän vaikuttanevat myös oikeushallinnon rekistereihin tallennettujen tietojen säilytysaikojen pidentäminen esitetyllä tavalla.

Almgrén Markku
Kymenlaakson käräjäoikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO OIKEUSHALLINNON VALTAKUNNALLISESTA TIETOJÄRJESTELMÄSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISTA KOSKEVASTA TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/3437/2019

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista koskevasta työryhmämietinnöstä.

Asianajajaliitto esittää, että lakiin tehtäisiin asianajajakunnan tiedonsaantioikeutta koskeva lisäys ja tiedonsaantioikeuden laajuutta tarkasteltaisiin asianajajakunnan asema ja asianajajan salassapitovelvollisuus huomioiden.

1 ASIANAJAJAN ROOLI OSANA OIKEUSVALTIOTA EDELLYTTÄÄ TIETOJENSAANTIOIKEUTTA ASIAKKAAN ASIASSA

Asianajajakunnalla on oikeusvaltiossa keskeinen osa oikeusjärjestyksen ja oikeudenhoidon toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä riitojen välttämisessä ja niiden ratkaisemisessa.

Asianajajan hoitaessa asiakkaansa toimeksiantoa hänellä saattaa olla tarve saada laajempikin kuva tuomioistuinten ja viranomaisten käsittelyssä olevista ja olleista asioista, esimerkiksi asiakkaansa eri tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden käsittelemiseksi yhdessä. Tällainen tarve saattaa olla käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakkaan tulisi saada rikoksista yhteinen rangaistus.

Edellä mainitun tiedonsaantioikeuden toteutumiseksi asianajajilla tulisi olla vähintään samat oikeudet oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä oleviin tietoihin, kuin journalistisessa tarkoituksessa hankittaviin tietoihin.

Lisäksi tulisi arvioida, voisiko asianajajilla olla laajempi pääsy myös tuomioistuinten päätös- ja ratkaisutietoihin sekä ratkaisiasiakirjoihin eli tuomiolauselmiin, tuomioihin ja päätöksiin lainkäytön yh-denmukaisuuden kehittämiseksi.

2 ASIANAJAJAN TIEDONSAANTIOIKEUS EDELLYTTÄÄ HENKILÖN NIMEN TAI MUUN TUNNISTETIEDON KÄYTTÖÄ

Työryhmämietinnössä on todettu esimerkiksi, että tietojärjestelmälain yhtenä keskeisenä tarkoituksena on ollut edistää tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten ja syyttäjän käsittelemistä asioista mahdollisimman asianmukaisella tavalla (työryhmämietinnön s. 26).

Asianajatoimeksiantojen hoitamiseksi ja asianajopalvelua käyttävän tahon oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseksi asianajajilla tulisi olla oikeushallinnon valtakunnallisessa tietovarannossa säilytettäviin tietoihin vähintään samanlainen pääsy kuin journalistisessa tarkoituksessa. Esimerkiksi tietojen hakuperusteena tulisi voida käyttää asianajajan hankkiessa asiakastaan koskevia tietoja myös henkilön nimeä tai muuta tunnistetietoa (työryhmämietinnön s. 33, 16 §:n perustelut).

3 ASIANAJAJAN ON SAATAVA TIETOA OIKEUSKÄYTÄNNÖSTÄ

Työryhmämietinnön mukaan tuomioistuimilla tulisi jo kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi olla mahdollisuus myös itse tosiasiallisesti seurata keskitetystä tietovarannosta nykyistä helpommin oikeuskäytännön yhtenäisyyttä muutoinkin kuin muutoksenhaun tai tieteellisten tutkimusten kautta (työryhmämietinnön s. 21)

Kuten myös tuomioistuimille, asianajajille on tärkeää oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen ja asianajajankaan mahdollisuus ajaa asiakkaansa asiassa oikeuskäytännön mukaista lopputulosta. Tämän takia esityksessä tuomioistuimia koskeva 12 §:n katseluoikeus tulisi laajentaa koskemaan myös asianajajia.

Työryhmämietinnössä on todettu, että oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen helpottuisi ja yhdenvertaisuus oikeuskäsittelyissä lisääntyisi, jos tuomioistuimilla olisi katseluoikeus ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä -asiakirjoihin (s. 21). Asianajajien osalta tämä tulisi toteutua vähintään julkisissa asiaryhmissä sekä mahdollisuuksien mukaan myös salassa pidettävissä asioissa julkisten selosteiden ja tuomiolauselmien osalta. Tämä ei koskisi muita oikeudenkäyntiasiakirjoja. Asianajajilla ei tulisi olla pääsyä asiakirjoihin myöskään ennen niiden julkiseksi tuleamista.

AIPA ja HAIPA järjestelmiin on mahdollista rakentaa katseluyhteys, joka edellyttää tietojen käyttötarkoituksen selvittämistä (työryhmämietinnön s. 21). Tällainen käyttötarkoituksen selvittäminen voisi koskea myös laajaa katseluoikeutta käyttävää asianajajaa.

4 ASIANAJAJAN SALASSAPITOVOLLISUUS TULEE HUOMIOIDA ARVIOIDESSA TIETOJEN LUOVUTTAMISTA

Asianajajilla, toisin kuin toimittajilla, on lakiin perustuva salassapitovelvollisuus (asianajajista annettu laki 5 c §). Tämä huomioiden asianajajalla voisi olla mahdollisuus pyytää ja saada asiakastaan koskevia tietoja myös keskitetystä tietojärjestelmästä ilman, että tällainen pyyntö voisi vaarantaa tietojen kohteena olevan henkilön yksityisyydensuojaa tai liikesalaisuutta. Tällä samalla perusteella järjestelmän käyttöä voisi laajentaa asianajajien tiedonsaantioikeuden osalta myös ratkaisu- ja päätöstietoihin. Tämä olisi teknisesti mahdollista toteuttaa myös muu julkisuuslainsäädäntö huomioiden.

Helsingissä 27. maaliskuuta 2020

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Jarkko Ruohola

Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI

Asianajaja Niko Jakobsson

Koskentausta Lauri
Suomen Asianajajaliitto - Jarkko Ruohola, Suomen Asianajajaliiton
puheenjohtaja, asianajaja

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Etelä-Karjalan kärjäoikeus ei anna lausuntoa asiassa.

Koponen Liisa
Etelä-Karjalan kärjäoikeus

Rantalainen Hannu
Etelä-Karjalan kärjäoikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Savon käräjäoikeus ei anna lausuntoa asiassa.

Hirvonen Päivi
Pohjois-Savon käräjäoikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mietinnöstä yleisesti

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmän mietinnöstä, joka sisältää ehdotuksen oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta. Työryhmän esittämät muutokset kohdistuvat lain nimikkeeseen ja määritelmiin, joita on tarkoitus yhtenäistää muun muassa vuoden alusta voimaan tulleen julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain kanssa. Työryhmä ehdottaa myös laajennuksia Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuuteen

luovuttaa tietoja rekisteristä valtakunnallisesti ja että tiedot voitaisiin säilyttää rekisterissä pidempään yhtenäisemmällä poistoajoilla. Lisäksi tavoitteena on selkeyttää oikeushallinnon viranomaisten välisiä vastuita valtakunnallisessa tietojenkäsittelyssä.

Tuomioistuinvirasto pitää kannatettavana käsitteistön yhtenäistämistä tiedonhallintalain ja muun lainsäädännön kanssa, jotta säännösten soveltamisessa vältetään tarpeettomia sekaannuksia. Esimerkiksi lain nimikkeen muuttaminen tietovarannoksi kuvaa paremmin lain puitteissa tapahtuvaa valtakunnallista tietojen käsittelyä, koska kyseessä ei ole yksi yhtenäinen tietojärjestelmä, vaan looginen rekisteri, joka pitää sisällään useaan oikeushallinnon viranomaisen tietojärjestelmään tallennettuja tietoja. Niin ikään arkisto -termin poistaminen raportointi- ja tilastojärjestelmästä selkeyttää nykytilaa, sillä kyseisessä osajärjestelmässä ei säilytetä tai käsitellä tietoja arkistointitarkoituksessa, mikä on aiheuttanut aiheetonta epäselvyyttä lain soveltamisessa.

Kannatamme ratkaisuja, joilla tuomioistuinten hallinnollista taakkaa tietopyyntöjen käsittelyssä kevennetään keskittämällä tietopyyntöjen käsittely mahdollisuuksien mukaan Oikeusrekisterikeskukselle.

Kannatettava on myös lain 18 §:ään ehdotettava valtakunnallisen tietovarannon poistoaikojen pidentäminen. Tämä on omiaan edistämään tiedotusvälineiden ja tutkijoiden tiedonsaantia. Ehdotus on hyödyllinen myös siksi, että tuomioistuimille parhaillaan kehitettävät uudet lainkäyttöasioiden asianhallintajärjestelmät AIPA ja HAIPA eivät jakaudu enää erikseen diaaritietojen ja ratkaisutietojen osajärjestelmiin, vaan lainkäyttöasiaan liittyvät tiedot käsitellään uusissa asianhallintajärjestelmissä samalla lainkäyttöasialla. Tämä helpottaa valtakunnalliseen tietojenkäsittelyyn liittyvien käyttäjäroolien ja käyttöoikeuksien toteuttamista uusiin järjestelmiin, kun samalle asialle ei tarvitse kehittää erikseen useita eri poistoajkoja.

Tuomioistuinvirasto tietovarannon tietojen käyttäjänä

Ehdotuksen 4 §:n mukaan Oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto muodostuu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmästä. Tuomioistuinviraston toiminnan kannalta keskeinen on tietovarannon raportointi- ja tilastointijärjestelmä.

Lausunnon kohteena olevan lain 8 §:n 3 momentin mukaan raportointi- ja tilastointijärjestelmän käyttötarkoituksena on tuottaa tilastoja ja muita tietoaineistoja muun muassa Tuomioistuinvirastolle toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten sekä hallinnonalalla toimivien tutkimus- ja selvitystehtäviä hoitavien yksiköiden käyttöön. Käyttötarkoitus tässä määritelty yltäasolla, mutta yksityiskohtaisempi määrittely tarvittavista tilastoista ja tietoaineistoista jää säännöksessä mainituille toimijoille. Ehdotetun 12 §:n 6 momentin mukaan Tuomioistuinvirasto saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuintoiminnan suunnittelua ja seurantaa varten tietoja, jotka tuomioistuimet ovat tallettaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään.

Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tietosuoja-asetuksen 5 artikla vuorostaan määrittelee tietojen käsittelyn tilastointitarkoituksessa yhteensopivaksi alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Asetus ei sisällä vastaavaa samaistusta raportoinnin osalta. Ehdotuksessa ei ole tarkemmin määritelty sitä, mitä raportoinnilla käytännössä tarkoitetaan ja miten se eroaa tilastoinnista. Ehdotuksessa ei arvioitu sitä, mitä henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta tarkoittaa Tuomioistuinviraston oikeus hakea esiin ja käyttää raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja. Kysymys ei kuitenkaan näyttäisi olevan pelkästä katseluoikeudesta, vaan myös tietojen käsittelystä.

Edellä kerrotuista syistä ehdotusta olisi syytä täsmentää niin, että Tuomioistuinvirastossa tapahtuvan tietovarannon tietojen käyttämisen käsittelyperusta olisi täsmällinen ja tarkkarajainen. Ehdotuksessa omaksuttu lähtökohta Oikeusrekisterikeskuksen yksinomaisesta rekisterinpitäjyydestä

ei sekään ole ongelmaton ja ehdotusta olisi näiltä osin syytä täsmentää, jotta rekisterinpitäjän vastuisiin liittyvät epäselvyyden vältettäisiin.

Riku Jaakkola

Ylijohtaja

Pasi Kumpula

Johtaja

Huhta Iivari
Tuomioistuinvirasto

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeustoimittajat ry yleisesti ottaen kannattaa työryhmän mietintöön sisältyvää ehdotusta, joka koskee oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista. Mietinnön perusajatus ja lähtökohta journalistisiin tarkoituksiin tehtävän tiedonhankinnan helpottamisesta on Oikeustoimittajien mielestä kannatettava.

Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) nykyinen, elokuusta 2015 voimassa ollut käytäntö luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin tietoja valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän osajärjestelmistä on osoittautunut toimivaksi ja tarpeelliseksi. Mahdollisuus keskitettyyn tiedonhakuun on auttanut rikos-, oikeus- ja muiden toimittajien työskentelyä ja uskoaksemme myös ainakin jossakin määrin vähentänyt tuomioistuinten tietopyyntöihin liittyvää työmäärää. On syytä olettaa, että työryhmän ehdottama lainmuutos parantaisi tilannetta edelleen.

Oikeustoimittajat ry haluaa kuitenkin tuoda esille, että mitä enemmän tietopyyntöjä keskitetään tuomioistuimilta ORK:lle, sitä enemmän täytyy kiinnittää huomiota myös tietopyyntöihin vastaamiseen osoitettuihin resursseihin. Nykyään ORK:sta ei useinkaan saa vastausta journalistiseen tietopyyntöön samana päivänä, vaan vastauksen saaminen saattaa toisinaan kestää useita päiviä, jopa yli viikon. Tämä on yleensä riittävä tahti silloin kun kyse on laajempien journalististen selvitysten tekemisestä, mutta nopeassa ja ajankohtaisessa uutistyössä tahti on toinen. Käytännössä toimittajat kääntyisivät ajankohtaisissa uutistilanteissa jatkossakin suoraan tuomioistuinten puoleen, koska tiedot sieltä ovat saatavissa nopeammin. Ilmeisesti työryhmän ehdottama lainmuutos osaltaan itsessään jo helpottaisi ja siten sujuvoittaisi ORK:n työtä tietopyyntöihin vastatessa, mutta nykyisen tiedonvälityksen reaaliaikaisuus on syytä ottaa jatkovalmistelussa ja lainmuutosten käytännön toimeenpanossa huomioon.

Oikeustoimittajat ry ei näe, että työryhmän ehdottama julkisten diaaritietojen luovutus journalistisiin tarkoituksiin vaarantaisi yksityisyyden suojan tietosuoja-asetuksen tai tietosuojalain tarkoittamalla tavalla ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen 85 ja 86 artiklat. Sinällään Oikeustoimittajat kannattaa julkisuuslain uudistamista ja kokonaisvaltaista päivittämistä nykyaikaa vastaavaksi.

Työryhmä ehdottaa ORK:n valtakunnallisten järjestelmien henkilötietojen poistoaikaa pidennettäväksi kymmeneen vuoteen. Suunta on Oikeustoimittajat ry:n mielestä oikea, mutta etenkin rikosasioissa kymmenen vuotta on edelleen varsin lyhyt aika. Esimerkiksi elinkautisen vankeuden lähtökohtainen vähimmäiskesto on 12 vuotta. On myös yksittäisiä oikeusprosesseja, joiden kesto ylittää kymmenen vuotta. Oikeustoimittajat ry ehdottaa, että poistoaika pidennetään vähintään 20 vuoteen.

Mäkinen Rami
Oikeustoimittajat ry

Lausunto

27.03.2020

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus ei anna lausuntoa asiassa.

Heikkinen Timo
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vakuutusoikeus toteaa, että esityksen tavoitteet selkeyttää tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia lain säännöksiä sekä parantaa mahdollisuuksia luovuttaa keskitetysti tietoja journalistisiin tarkoituksiin tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista, ovat kannatettavia. Myös tavoite selkeyttää Oikeusrekisterikeskuksen oikeuksia ja velvollisuuksia on kannatettava, samoin kuin tavoitteet selkeyttää sääntelyä järjestelmän rakenteesta, varmistaa lainsäädännön yhdenmukaisuus tiedonhallintalain kanssa ja poistaa tarpeettomia viittauksia muihin la-keihin.

Vakuutusoikeuden toimintaa säätelevät julkisuuden osalta laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja laki oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa (381/2007). Vakuutusoikeudessa käsitellään hyvin paljon asioita, joissa on mainittujen lakien perusteella salassa pidettävää tietoa, kuten luonnollisen henkilön terveydentilaan tai taloudelliseen tilanteeseen liittyviä tietoja. Näin ollen tietojen ja asiakirjojen luovuttamisessa, tapahtuipa se sitten Oikeusrekisterikeskuksen tai vakuutusoikeuden toimesta, on oltava äärimmäisen tarkka. Myöskään tietoja yhdistelemällä ei saa syntyä sellaista tilannetta, että salassa pidettävää tietoa paljastuu.

Vakuutusoikeudessa on tällä hetkellä käytössä LotusNotes-asianhallintajärjestelmä, joka esityksen sivulla 14 on luokiteltu diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseksi käsittelyjärjestelmäksi. Tuleva, vuoden 2020 aikana käyttöönotettava, asianhallintajärjestelmä HAIPA on esityksessä luokiteltu kuuluvaksi osaksi ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallista käsittelyjärjestelmää. Asia saa kirjaamisen yhteydessä asiaryhmälle määritellyt vakuutettua ja muutoksenhakijaa koskevat julkisuus- ja salassapitotiedot ja tiedot näkyvät diaarikortilla. Mikäli asian käsittelyn aikana tehdään toinen arvio tietojen julkisuudesta tai salassapidosta päivittyy tieto diaarikortille päätöksen lähettämisen jälkeen.

Esityksessä sivulla 12 todetaan, että tietojärjestelmälain ”1 §:n muuttamista koskevien esitöiden (HE 81/2018 vp) mukaan soveltamispykälästä tulisi käydä selvästi ilmi, että laki on tarkoitettu koskemaan vain Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämää valtakunnallista tietojärjestelmää, eikä lailla ole vaikutusta oikeushallinnon viranomaisten kuten tuomioistuinten omien asianhallintajärjestelmien käyttöön tai niihin talletettujen tietojen luovuttamiseen. Jotta lain soveltamisala olisi yksiselitteinen, 1 §:n 2 momentin informatiivinen viittaus on syytä säilyttää.” Mainittu lainkohta kuuluu seuraavasti: ”Oikeushallinnon viranomaiselle tehdyn tai sille siirretyn tiedonsaantipyynnön käsittelystä ja ratkaisusta, joka koskee kyseisessä viranomaisessa viireillä olevaan tai olleeseen asiaan kuuluvia asiakirjoja taikka tiedonsaantia tällaisista asioista pidetystä viranomaisen diaarista tai muusta asiarekisteristä, säädetään erikseen.” Myöhemmin laissa (16 §) todetaan tietojen luovuttamisesta yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella seuraavaa: ”Oikeusrekisterikeskus saa sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin kohdassa tietojen salassapidosta säädetään, luovuttaa diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeudenkäynnin perustietoja tai muita tuomioistuimen diaaritietoja, jos 1) luovutettavat tiedot tuomioistuimen hallussa ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen säästöjen mukaan julkisia; 2) tuomioistuin ei ole 2 momentin mukaisesti rajoittanut tiedonsaantia valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä; ja 3) hakuperusteena ei käytetä henkilön nimeä tai muuta tunnistetietoa.” 16 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että ”hallintotuomioistuin voi rajoittaa tiedon antamista yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä siihen merkitsemästään asianosaisesta tai muusta asiaan osallisesta.”

Tietojen ja asiakirjojen luovuttamisen osalta olisi toivottavaa saada lakiin selkeästi kirjoitettu säännös siitä, että Oikeusrekisterikeskuksen oikeus luovuttaa tietoja koskee vain julkisia diaaritietoja valtakunnallisen tietovarannon diaari- ja asianhallintatietojen käsittelyjärjestelmästä ja että oikeus luovuttaa tietoja ei koske asian muita tietoja eikä myöskään asian tietoja valtakunnallisen tietovarannon muista osista taikka asian asiakirjoja analogisessa tai digitaalisessa muodossa, vaan niiden luovuttamisesta vastaa kyseinen tuomioistuin.

Lainsäädännön tulee olla selkeä siltä osin, että tuomioistuimen valtakunnallisen tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään talletettuja asian tietoja tai Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla tietovarantoon merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle toimitettuja asian tietoja ei Oikeusrekisterikeskuksen toimesta luovuteta esimerkiksi tietopyyntöjen perusteella, vaan tietojen luovutusosoikeus koskee vain diaari- ja asianhallintajärjestelmän julkisia diaaritietoja. Lisäksi olisi hyvä määritellä, mitkä ovat ne toimenpiteet, millä hallintotuomioistuin ja erityistuomioistuin voi rajoittaa tiedon antamista lain 16 §:n 2 momentin perusteella. Vakuutusosoikeus katsoo, että riittävänä on pidettävä sitä, että asialle on tuomioistuimen omassa järjestelmässä (kts. edellä LotunNotes- ja HAIPA-asianhallintajärjestelmät) merkitty julkisuus- ja salassapitotiedot, eikä muita erillisiä rajoittamistoimenpiteitä voida edellyttää.

Lain 16 §:n 2 momenttia olisi ehkä syytä tarkentaa siltä osin, että lainkohdassa hallintotuomioistuimella tarkoitetaan myös vakuutusosoikeutta, koska jossain määrin vallitsee epäselvyyttä siitä, tarkoitetaanko termillä hallintotuomioistuimet myös erityistuomioistuimia vai ei ja koska lain 3 §:n kohdassa 1 määrittelyissä erityistuomioistuimet mainitaan hallintotuomioistuinten ohella.

Järjestelmien teknisessä kehityksessä tulisi ottaa huomioon tietojen siirtyminen automaattisesti tuomioistuimen omista järjestelmistä valtakunnalliseen tietovarantoon ilman, että tuomioistuimen tarvitsee tehdä lisätoimenpiteitä. Salassa pidettävien tietojen suuren määrän vuoksi tietojen antamista rajoittavia merkintöjä ei ole mahdollista resurssikysymyksen näkökulmasta tehdä muutoin kuin edellä on selostettu eli tuomioistuimen omiin tietojärjestelmiin. Manuaaliset lisätoimenpiteet lisäävät aina myös virhemahdollisuuksia. Lisäksi on otettava huomioon, että tuomioistuimet, mukaan lukien vakuutuslaitokset, toimivat vielä usean vuoden ajan ns. hybridi-maailmassa, jossa osa tiedoista ja asiakirjoista liikkuu analogisessa muodossa ja osa puolestaan digitaalisessa muodossa. Myös tämä lisää virhemahdollisuuksia tiedon antamisen rajoittamista koskevien merkintöjen osalta. Näin ollen Oikeusrekisterikeskukselle annettavat oikeudet luovuttaa tietoja tulisi olla hyvin yksiselitteisiä ja tiedon luovuttajan eli Oikeusrekisterikeskuksen tulee vastata siitä, että se ei luovuta eteenpäin oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen lakien mukaan salassa pidettäviä tietoja. Mikäli tuomioistuimen omiin asianhallintajärjestelmiin tekemät merkinnät julkisuudesta ja salassapidosta eivät välity automaattisesti valtakunnalliseen tietovarantoon, tulisi pääsääntönä olla, että Oikeusrekisterikeskus siirtää lain 14 §:n 2 momentin mukaisesti vakuutuslaitosten asioita koskevat tiedonsaantipyynnöt vakuutuslaitokselle käsiteltäväksi. Näin pystytään parhaalla mahdollisella tavalla turvaamaan luonnollisen henkilön osalta henkilötietojen suoja ja se, ettei julkisuuslakien mukaan salassa pidettäviä tietoja paljastu.

Ehdotuksessa esitetystä työmäärää vähentävästä vaikutuksesta vakuutuslaitos toteaa, että julkisten asioiden tietopyynnöt eivät merkittävässä määrin työllistä vakuutuslaitosta, vaan työllistäviä ovat tietopyynnöt nimenomaan salassa pidettävissä asioissa. Ehdotetulla muutoksella ei näin ollen oletettavasti ole juurikaan vaikutusta vakuutuslaitoksen työmääriin.

Kivari Tuula
Vakuutuslaitos - Ylituomari Tuula Kivari

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hämeenlinnan hallinto-oikeus pitää kannatettavana, että ehdotetun tietojärjestelmälain 12 §:n 1 mom uuden kohdan 4 mukaan mahdollistuu salassapitosäännösten estämättä tietovarantoon talletettujen ratkaisu- ja päätöstietojen tarkastelu oikeuskäytännön yhteneväisyyden turvaamiseksi.

Pitkäranta Ann-Mari
Hämeenlinnan hallinto-oikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Itä-Suomen hovioikeus yhtyy Turun hovioikeuden 24.3.2020 antamaan lausuntoon. Itä-Suomen hovioikeudella ei ole muuta lausuttavaa mietinnön johdosta.

Hyvärinen Olli
Itä-Suomen hovioikeus

Lausunto

27.03.2020

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Itä-Suomen hallinto-oikeus toteaa, että ehdotetun tietojärjestelmälain 12 §:n 1 mom uudessa 4. kohdassa ehdotetaan, että tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon tallettamia ratkaisu- ja päätöstietoja, jos se olisi tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Hallinto-oikeus pitää perusteltuna, että katseluoikeus rajataan ratkaisu- ja päätöstietoihin. Hallinto-oikeudella ei ole muuta lausuttavaa.

Tervonen Timo
Itä-Suomen hallinto-oikeus - Hallintojohtaja

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt Kanta-Hämeen käräjäoikeudelta lausuntoa työryhmän mietinnöstä ”Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen”.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus kannattaa mietinnössä esitettyä. Esitetyt tavoitteet ovat hyviä, käräjäoikeuden näkökulmasta etenkin siltä osin kuin ne koskevat tuomioistuimissa käsiteltäviä asioita koskevien tietojen luovuttamista keskitetysti journalistiseen tarkoitukseen. Se helpottaisi käräjäoikeuksien mahdollisuuksia keskittyä ydintehtäväänsä ja todennäköisesti parantaisi tiedotusvälineiden tiedonsaantioikeutta.

Käsitteiden yhdenmukaistaminen on erityisen tärkeää siitäkin syystä, että säänneltävät asiat ovat jo itsessään monelle lainkäyttötehtäviä päätyökseen tekeville vaikeaselkoisia.

Ehdotus, jonka mukaan tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä käyttää toisen tuomioistuimen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, on myös kannatettava. Se edistäisi oikeuskäytännön yhtenäisyyttä salassa pidettävissä asioissa, etenkin seksuaalirikosasioissa, joita koskevassa julkisessa keskustelussa yhdenmukaisuusvaatimuksia on esiintynyt.

Palomäki Petteri

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmän mietinnöstä ”Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen”. Mietintöön sisältyvässä ehdotuksessa lain käyttämiin termeihin tehtäisiin muutoksia, tiedon hakukriteereitä laajennettaisiin, kun tietoa haetaan luovutettavaksi journalistisiin tarkoituksiin ja tietojen poistamiselle säädettyjä aikoja pidennettäisiin ja yhtenäistettäisiin. Rekisterinpitäjyyttä koskevaan sääntelyyn ei esitetä muutoksia.

Totean lausuntonani seuraavaa.

Oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon määrittely

Valtakunnallisen tietovarannon rakenne on kuvattu ehdotuksen 4 §:ssä, jonka mukaisesti, ottaen huomioon 3 §:n määritelmät, tietovaranto muodostuu eri osajärjestelmien tiedoista niiden käyttötarkoituksen perusteella. Tietovarannon sisällön rajaaminen tiedon käyttötarkoituksen mukaan on ratkaisuna uusi ja tarkoittaa sitä, että yksittäisten tietojärjestelmien tiedot ovat osin valtakunnallista tietovarantoa ja osin ilmeisesti viranomaisen omia tietoja, joiden käsittely ilman erityistä sääntelyä määritellään yleislaeissa.

Ratkaisua voi pitää vaikeaselkoisena ja pidän perusteltuna selvittää, olisiko tarkoituksenmukaista säätää yleisesti tiedon käsittelyn perusteista oikeushallinnolle yhteisesti tuotetuissa tietojärjestelmissä.

Rekisterinpitäjäyys

Työryhmä esittää oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 2 luvun 7 §:än muuttamista. Pykälässä säädetään rekisterinpitäjäydestä ja eri viranomaisten velvollisuuksista.

Ehdotuksen mukaan tietojärjestelmä -termi korvattaisiin ”tietovarannolla”. Oikeusrekisterikeskus säilyisi rekisterinpitäjänä ja tietoja rekisteriin tallentavat vastaisivat vain siitä, että tiedot vastaavat omaan rekisteriin tallennettuja tietoja. Tarpeelliset merkinnät tiedon oikeaan välittämiseen tehdään Oikeusrekisterikeskuksen asettamien teknisten vaatimusten mukaisesti.

Oikeusrekisterikeskus vastaa siis kaikista rekisterinpitäjän velvoitteista esimerkiksi rekisteröityyn nähden ja tiedon tallentajat ovat lähinnä oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettujen tietojen tiedon käsittelijöitä.

Ratkaisu tarkoittaa jossain määrin vaikeasti ymmärrettävän lain tietovarannon sisältöä koskevan sääntelyn mukaisesti ilmeisesti sitä, että sama yhdessä tietojärjestelmässä oleva tieto voi olla yhtä aikaa valtakunnallisen tietovarannon tietoa, jonka rekisterinpitäjänä on Oikeusrekisterikeskus, että viranomaisen oman asiarekisterin tietoa, jonka rekisterinpitäjänä on kyseinen viran-omainen. Tämä riippuisi tiedon käyttötarkoituksesta.

Ratkaisua voi pitää sekavana ja se saattaa vaikeuttaa rekisteröidyn mahdollisuuksia päästä oikeuksiinsa.

Pidin edellä perusteltuna selvittää yleisesti tiedon käsittelyn perusteita osana valtakunnallisen tietovarannon määrittelyä. Tämän tulisi koskea myös rekisterinpitäjäyttä eri oikeushallinnon viranomaisille yhteisesti tuotetuissa tietojärjestelmissä niiden koko tietosisällön osalta.

Tiedon luovuttaminen journalistisiin tarkoituksiin

Ehdotuksessa on tarkoitus säätää 4 luvun 16 §:ään uusi 4 momentti, jonka mukaan pykälän 1 momentin 3 kohdan kieltä käyttää henkilön nimeä tai muuta tunnistetietoa hakuperusteena ei koske tiedon luovuttamista journalistisiin tarkoituksiin.

Voimassa olevan lain esitöissä (HE 102/2008) kieltoa perusteltiin yksityisyyden suojan ja oikeudenkäynnin julkisuuden yhteensovittamisella.

Ehdotuksen perusteluissa tulisi laajemmin arvioida esitetyn muutoksen suhdetta perustuslaissa turvattuun yksityisyyden suojaan.

Tiedon poistaminen

Tiedon poistamiselle lain 5 luvun 18 §:ssä säädettyä määräaikaa ehdotetaan muutettavaksi merkittävästi nykyistä pidemmäksi.

Sekä yleinen tietosuoja-asetus että laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä edellyttävät henkilötietojen poistamista, kun niiden käsittelylle ei ole enää käyttötarkoituksen mukaista tarvetta. Tietojen säilyttämisaajan pidentämistä tulisi ehdotuksessa laajemmin perustella ottaen huomioon nämä tiedon poistamista koskevat velvoitteet.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri Pekka Liesivuori

Liesivuori Pekka
Oikeuskanslerinvirasto - Apulaisoikeuskanslerin lausunto

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että virastolla on ollut edustus mietinnön valmistelleessa työryhmässä, eikä Oikeusrekisterikeskuksella ole enempää lausuttavaa mietinnön sisällöstä.

Saarela Jari
Oikeusrekisterikeskus

Mikkola Teemu
Oikeusrekisterikeskus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjanmaan kärjäoikeuden lausunto työryhmän mietinnöstä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta:

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (jäljempänä tietojärjestelmälaki) tarkoitus on ollut varmistaa henkilötietojen suoja tietojärjestelmässä ja siihen liittyvässä tietojen käsittelyssä. Työryhmä esittää, että tietojärjestelmälakia selkeytetään muuttamalla lain nimike, osa määritelmistä sekä tiedon luovuttamistapoja koskevat säännökset. Pohjanmaan kärjäoikeus puoltaa esitystä tältä osin ja toteaa, että sanamuutokset ja määritelmien lisääminen selkeyttäisivät lakia. On myös tärkeätä, että tietojärjestelmälain nimike ja määritelmät vastaavat 1.1.2020 voimaan tulleen julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (jäljempänä tiedonhallintalaki) käsitteitä, tietosuojasäännöksiä sekä yleiskieltä.

Tuomioistuinten ratkaisuihin kohdistuvat tiedotusvälineiden tekemät tietopyynnöt ovat viime vuosina jatkuvasti lisääntyneet ja ne työllistävät tuomioistuimia entistä enemmän.

Työryhmä ehdottaa mietinnössään, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa tietoja journalistisiin tarkoituksiin jatkossa myös silloin, kun hakuperusteena käytetään henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa. Tuomioistuimille on tullut yhä enemmän edellä mainitun tyyppisiä ns. avoimia tietopyyntöjä sekä yksityishenkilöiltä, yrityksiltä että tiedotusvälineiltä. Pyyntöihin suostuminen johtaa varsin laajan arkaluonteisia tietoja koskevan tietomäärän luovuttamiseen, mikä voi olla ongelmallista tietosuojalainsäädännön valossa. Tietojärjestelmälain yhtenä tarkoituksena on kuitenkin ollut tehostaa tiedotusvälineiden sekä yleisön tiedonsaantia. Mietinnössä ehdotettu menettely helpottaisi huomattavasti tuomioistuinten työtä. Samalla se edistäisi lain tarkoitusta ja tiedotusvälineiden mahdollisuutta käsitellä henkilötietoja sananvapauspoikkeukseen liittyen. Kärjäoikeus katsoo kuitenkin tärkeäksi, että eri tietolähteistä saatavilla olevien tietojen perusteella

ei voida selvittää salassa pidettävän asianosaisen henkilöllisyyttä ja että tämä seikka otetaan huomioon lain valmistelussa.

Mietinnössä todetaan, että oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen helpottuisi ja yhdenvertaisuus oikeuskäsittelyissä lisääntyisi, jos tuomioistuimella olisi katseluoikeus toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä -asiakirjoihin niin julkisissa kuin salassa pidettävissä asiaryhmissä. Käräjäoikeus puoltaa ehdotusta ja toteaa, että katseluoikeuden lisääminen olisi hyvinkin perusteltua ja helpottaisi tuomioistuinten työtä ja lakisääteisten velvollisuuksien toteuttamista. Samalla se edistäisi oikeuskäytännön yhtenäisyyttä sekä yleistä oikeusturvaa. Käräjäoikeus painottaa kuitenkin, että lainmuutoksessa on otettava huomioon tietosuojalain säännökset henkilötietojen käsittelystä ja suojasta.

Nykyisen tietojärjestelmälain mukaan Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä vuoden kuluessa tietojen toimittamisesta sekä ratkaisua koskevat merkinnät viiden vuoden kuluttua tiedon toimittamisesta. Käräjäoikeus toteaa, että tämä on ongelmallista tiedon saannin kannalta, koska sekä tutkijoilla että tiedotusvälineillä saattaa olla tarvetta yli viisi vuotta vanhoille ratkaisiasiakirjoille. Tuomioistuinten diaarijärjestelmästä tiedot ovat saatavissa paljon kauemmin. Tiedotusvälineet ovat esimerkiksi vaaliehdokkaiden kohdalla saattaneet olla hyvinkin kiinnostuneita myös kymmentä vuotta vanhemmista asioista. Käräjäoikeus toteaa, että työryhmän esitys kymmenen vuoden poistoajasta sekä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmässä että diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisessa käsittelyjärjestelmässä on hyvin perusteltu ja kannatettava. Poistoaikojen laskeminen ratkaisun antopäivästä olisi myös tarkoituksenmukaista ottaen huomioon oikeusasioiden käsittelyjen kesto. Tiedot jäävät tuomioistuinten omiin järjestelmiin myös edellä mainitun poistoajan jälkeen ja ne ovat saatavilla tuomioistuinten järjestelmästä jopa 20-30 vuotta. Vaikka tiedot ovatkin tällä tavoin vaivattomammin saatavissa yhdestä paikasta edellä mainitun poistoajan jälkeen, on jossain määrin epävarmaa, johtaako esitetty muutos tällaisten kyselyiden määrän olennaiseen vähentymiseen, kun eri lähteistä saatavilla tiedoilla on näin suuri ero ja kyselijöille saattaa olla helpompaa pyytää kaikki tiedot kerrallaan yhdestä paikasta eli tuomioistuimesta. Tietojärjestelmälailla sekä nyt kyseessä olevilla muutoksilla ei ole myöskään vaikutusta tuomioistuinten omien asianhallintajärjestelmien käyttöön tai niihin talletettujen tietojen luovuttamiseen. Käräjäoikeus kiinnittää tämän vuoksi huomiota myös tarpeeseen tehdä lakimuutoksia ja selvennyksiä tuomioistuinten velvollisuuteen antaa tietoa omista asianhallintajärjestelmistä.

Pohjanmaan käräjäoikeus puoltaa mietinnössä esitettyä.

Lausunto on laadittu KÄT ja tietosuojavastaava Sandra Wallinin esityksen pohjalta.

Allén Daniel
Pohjanmaan käräjäoikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt korkeimmalta hallinto-oikeudelta lausuntoa työryhmän mietinnöstä, joka sisältää ehdotuksen oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.

Korkein hallinto-oikeus esittää lausuntonaan seuraavan:

Yleisiä näkökohtia

Työryhmän mietinnössä esitetään eräitä muutoksia voimassa olevaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettuun lakiin (372/2010). Työryhmä ehdottaa myös, että lain nimike muutetaan laiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta (jäljempänä oikeushallinnon tietovarantolaki).

Muutosehdotukset ovat suurelta osin teknisiä ja liittyvät lainsäädännön täsmentämiseen ja selkeyttämiseen eikä niillä muuteta voimassa olevan lain keskeisiä ratkaisuja. Erittäin tärkeää on, että laista käy edelleen selvästi ilmi, että se on tarkoitettu koskemaan vain Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämää valtakunnallista tietovarantoa, eikä lailla ole vaikutusta tuomioistuinten ja muiden oikeushallinnon viranomaisten tuomioistuinten omien asianhal-lintajärjestelmien, kuten valmisteilla olevan HAIPA-tietojärjestelmän käyttöön tai niihin talletettujen tietojen luovuttamiseen.

Korkein hallinto-oikeus pitää ehdotettuja teknisiä muutoksia perusteltuina. Samalla korkein hallinto-oikeus korostaa, että mietinnössä tarkasteltu oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto sisältää arkaluonteisia ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, joiden käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Tällaisten tietojen salassapitoa voidaan pitää myös välttämättömänä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojaamiseksi. Salassapitosäännösten edelle menevästä viranomaisten oikeudesta saada tietoja taikka luovuttaa niitä toiselle viranomaiselle on sen vuoksi säädettävä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lain tasolla.

Näille näkökohdille on annettava erityinen painoarvo säädettäessä viranomaisen oikeudesta saada tai luovuttaa tietoja salassapitosäännösten estämättä sähköisessä toimintaympäristössä (ks. myös PeVL 73/2018 vp). Lain täsmäntämistä voidaan tältäkin kannalta katsoen pitää perusteltuna.

Säännösehdotuksiin liittyviä yksityiskohtaisia huomioita

2 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Oikeushallinnon tietovarantolain 2 §:ssä säädettäisiin voimassa olevan lain tapaan lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 1 momentissa määritellään lain suhdetta asiaa koskeviin yleislakeihin.

Pykälään olisi perusteltua lisätä viittaus siitä, että oikeudenkäyntien ja oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa.

Ottaen huomioon, että julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) annettua lakia sovelletaan yleislakina oikeushallinnon viranomaisiin ja mainitun lain 3 §:n 3 momentissa säädetyin rajoituksin myös tuomioistuihin, oikeushallinnon tietovarantolain 2 §:ään olisi aiheellista sisällyttää viittaus myös tiedonhallintolakiin.

Tietovarantolain 2 §:n 2 momentissa oleva informatiivinen viittaus osaan oikeushallinnon muita rekisterejä koskevaan sääntelyyn kumottaisiin tarpeettomana. Tähän ei ole huomauttamista.

12 § Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon talletettuja tietoja

Ehdotetussa 12 §:ssä säädettäisiin voimassa olevan lain tapaan oikeushallinnon viranomaisen oikeudesta käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka mukaan tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallettamia ratkaisu- tai päätösasiakirjoja tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia ratkaisu- ja päätöstietoja, jos se olisi tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään ehdotetun 12 §:n 2 momentin mukaan erikseen.

Tammikuun alussa 2020 voimaan tulleessa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) korkeimman hallinto-oikeuden asemaa on pyritty kehittämään aiempaa enemmän hallintoa ja hallintotuomioistuimia ratkaisullaan ohjaavan tuomioistuimen suuntaan. Valituslupajärjestelmän käyttöalan laajentamisen on katsottu mahdollistavan sen, että korkein hallinto-oikeus voi keskittyä aiempaa paremmin sekä vaativiin oikeuskysymyksiin että oikeuskäytännön yhtenäisyyden turvaamiseen. Korkein hallinto-oikeus kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että korkein hallinto-oikeus huolehtii oikeuskäytännön yhtenäisyydestä ensisijaisesti ennakkopäätöksillään ja lyhyillä ratkaisuselosteillaan, joiden julkaisemisesta se päättää itse niiden ennakkopäätösarvon perusteella. Tähän nähden ratkaisulla, jossa kaikki korkeimman hallinto-oikeuden päätökset olisivat tuomioistuinten vapaasti saatavilla valtakunnallisesta tietovarannosta, voi olla oikeuskäytännön yhtenäisyyden kannalta vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota myös siihen, että oikeudenkäynnistä hallinto-asioissa annetun lain 11 § mahdollistaa nykyisin asioiden siirtämisen hallinto-oikeuksien välillä. Myös tämän sääntelyn tavoitteena on osaltaan varmistaa oikeuskäytännön yhtenäisyyttä.

16 § Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella

Ehdotetussa 16 §:ssä säädettäisiin oikeudenkäynnin perustietojen ja muiden diaaritietojen luovuttamisesta yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella. Hakuperusteena ei 16 §:n 1 momentin 3 kohdassa ilmaistun pääsäännön mukaan saisi käyttää henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa. Työryhmä ehdottaa kuitenkin, että tästä pääsäännöstä voidaan poiketa silloin, kun kysymys on journalistisesta tarkoituksesta. Ehdotetun 16 §:n 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus voi 16 §:n 1 momentin 3 kohdan estämättä luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut tämän pykälän 2 momentin nojalla. Tiedot voidaan luovuttaa myös sähköisessä muodossa.

Korkein hallinto-oikeus pitää sekä perustuslain 12 §:ssä turvatun sananvapauden että tuomioistuinten työmäärän näkökulmasta myönteisenä, että oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja voidaan luovuttaa keskitetysti Oikeusrekisterikeskuksen toimesta. Samalla on selvää, että tuomioistuinten asiakirjoihin kohdistuvat tietopyynnöt käsitellään vastaisuudessakin tuomioistuimessa noudattaen oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa (381/2007) ja yleisissä tuomioistuimissa (370/2007) annettuja lakeja sekä julkisuuslakia (621/1999).

Korkein hallinto-oikeus pitää toisaalta perusteltuna, että tietojen luovuttamiseen henkilön nimen tai muun henkilön tunnistetiedon perusteella suhtaudutaan pidättyvästi. Luovuttaminen saattaa muodostua ongelmalliseksi myös silloin, kun kysymys on oikeudenkäyntiasian perustiedoista ja muista diaaritiedoista.

Asiaa on käsitelty korkeimman hallinto-oikeuden hiljattain tekemässä päätöksessä, joka on julkaistu lyhyenä ratkaisuselosteena 6.3.2020/1068. Kyseisessä tapauksessa toimittaja oli pyytänyt hallinto-oikeudelta sen eräässä turvapaikka-asiassa antaman päätöksen siten, että tietopyyntö oli yksilöity turvapaikanhakijan nimellä ja päätöksen antopäivällä. Tietopyyntöön liitetyistä asiakirjoista ilmeni, että kysymyksessä oleva turvapaikanhakija oli kuollut. Hallinto-oikeus oli hylännyt tietopyynnön, koska päätöksen asiasisältö sekä asiakirjoista saatava muu selvitys huomioon ottaen asiassa ei voitu varmistua siitä, että tiedon antaminen päätöksestä ei olisi vaarantanut turvapaikanhakijan läheisten turvallisuutta.

Korkein hallinto-oikeus kiinnitti asiassa antamassaan päätöksessä huomiota hallinto-oikeuden päätöksen asiasisältöön ja siihen, että tietopyyntö oli yksilöity turvapaikanhakijan nimellä. Se katsoi, että vaikka oikeudenkäynnin julkisuuden turvaamista koskeva vaatimus huomioon ottaen hallinto-oikeuden päätöstä ei voitu jättää kokonaan luovuttamatta, oli se pidettävä salassa eräiltä keskeisiltä osiltaan, kuten muun muassa valittajan nimen osalta, koska se oli välttämätöntä turvapaikanhakijan läheisten turvallisuuden takaamiseen liittyvän edun suojaamiseksi.

Lausuntopyynnön kohteena olevan mietinnön perusteluiden mukaan Oikeusrekisterikeskus varmistaisi valtakunnallisen tietovarannon rekisterinpitäjänä, kuuluuko tietopyyntö ehdotetun 16 §:n 3 momentissa tarkoitetun journalistisen poikkeuksen piiriin (s. 24). Perustelut vaikuttavat ilmentävän oletusta siitä, että Oikeusrekisterikeskus arvioisi ainoastaan journalistisen tarkoituksen olemassaolon. Korkein hallinto-oikeus viittaa edellä kuvattuun lyhyeen ratkaisuselosteeseen ja toteaa, että oikeudenkäyntiasiaa koskevien diaaritietojen luovuttaminen saattaa tapauksesta riippuen olla osin lainvastaista myös silloin, kun tietopyynnön esittäjällä on journalistinen tarkoitus. Tietopyyntöihin vastaamisessa on siten journalistista poikkeustakin sovellettaessa huolehdittava siitä, että tietojen luovuttamisessa noudatetaan julkisuuslaissa ja muussa lainsäädännössä olevia vaatimuksia.

Lausunnon ovat valmistelleet oikeusneuvokset Riitta Mutikainen ja Juha Lavapuro. Lausunto on käsitelty korkeimman hallinto-oikeuden kansliaistunnossa 23.3.2020.

Presidentti Kari Kuusiniemi

Kansliapäällikkö Emil Waris

Waris Emil
Korkein hallinto-oikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Olette pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta lausuntoa asiaa arvioineen työryhmän mietinnöstä (OM 2020:11).

Keskeiset ehdotukset

Mietinnön mukaan oikeusministeriössä vireillä olevien laajojen tietojärjestelmähankkeiden yhteydessä on ilmennyt tarve muuttaa lakia niin, että sääntelyssä otetaan huomioon tietojärjestelmien kehittämisestä sekä oikeushallinnon ja Oikeusrekisterikeskuksen toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat muutostarpeet. Lisäksi Oikeusrekisterikeskuksen toiminnassa on noussut esille tarve muuttaa erityisesti tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia lain säännöksiä.

Eryteisesti on tullut ilmi tarve laajentaa Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuuksia luovuttaa diaaritietoja tiedotusvälineille ja tutkijoille. Mietinnön mukaan nykyinen säännös ei mahdollista sitä, että Oikeusrekisterikeskus hakee tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä journalistisiin tarkoituksiin henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Henkilöhakuperustekiello koskee vain valtakunnallista tietojärjestelmää. Tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen rekistereistä ei ole erityissääntelyä, minkä vuoksi tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen asiakirjojen antaminen ratkaistaan julkisuuslain säännöksiin perustuen. Tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen rekistereistä tietojen hakemista nimen perusteella ei ole rajoitettu. Ehdotusta henkilöhakuperustekiellon lieventämisestä perustellaan sillä, että nämä

tietopyynnöt voitaisiin keskittää Oikeusrekisterikeskukseen, joka voisi varmistaa, kuuluuko tietopyyntö sananvapauspoikkeuksen piiriin.

Yleinen kommentti

Kun kyse on erityissäännökset suhteessa julkisuuslakiin ja henkilötietojen suoja koskevaan lakiin, tulisi oikeusministeriön ryhtyä julkisuuslain uudistamiseen siten, että tietosuoja-asetuksen 85 ja 86 artikloista ilmenevä yhteensovittamisen tavoite näkyisi myös julkisuuslain säännösten tasolla eikä kyse olisi siitä, että sananvapaus ja julkisuus syrjäyttävät henkilötietojen suojaan kuuluvat intressit, mihin voimassaoleva sääntely voi helposti johtaa (esim. KHO 2012:88). Tällöin voitaisiin laaja-alaisemmin ratkaista oikeudellisen ratkaisutoimintaan liittyvät yleiset tiedonsaanti-intressit sekä ratkaisutoiminnassa väistämättä käsiteltävien henkilötietojen suoja. Nykyinen ratkaisu perustuu henkilötietolain säätämiseen yhteydessä tehtyyn arvioon siitä, miten tietosuojadirektiivi (1995) Suomessa implementoidaan nimenomaan suhteessa julkisuusperusoikeuteen.

Pykäläkohtaiset huomiot

8 § Tietovarannon käyttötarkoitus

Kyseessä olevan päätösten ja tietojen (ml. henkilötietojen) kokoelman keskeinen tarkoitus on näiden päätösten ja tietojen edelleen luovuttaminen tai välittäminen. Oikeusrekisterikeskus ei rekisterinpitäjänä ilmeisesti paljonkaan käytä tietovarantoa omassa toiminnassaan muuta kuin ehkä niiltä osin kuin rangaistusten täytäntöönpano kuuluu sen tehtäviin.

Tietovaranto on jaettu kolmeen osaan eli ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään, diaari- ja asianhallintajärjestelmään ja raportointi- ja tilastointijärjestelmään. Tietovarannon ja sen eri osien käyttötarkoitukset ovat säännöksessä rajattu pitkälti oikeusviranomaisiin kuten syyttäjälaitokseen ja tuomioistuimiin.

Lisäksi diaari- ja päätösilmoitusjärjestelmän tarkoituksena on määritellä välittää tietoja yleisölle tuomioistuinten käsittelyssä olevista ja olleista asioista.

Tällainen tarkoituksen määrittely voidaan ymmärtää hyvinkin laajana jopa tietosuoja-asetuksen 25.2 artiklan vastaisena (henkilötietoja saateta rajoittamattoman henkilömäärän saataville ilman luonnollisen henkilön myötävaikutusta). Näiltä osin yksityiskohtaisemmat luovutussäännökset rajoittavat selkeästi tietojen välittämistä yleisölle (16 §) ja jopa kanavoivat tällaista tiedonvälitystehtävän tapahtuvaksi ns. journalistissa tarkoituksissa henkilötietoja käsittelevien toimista (16 § 3 mom). Toisaalta käyttötarkoituksesta ei ilmene tarkoitukset, jotka näyttävät olevan muiden kuin oikeushallinnon kannalta olennaisia ja säännönmukaisia kuten 15 §:n 1 ja 2 momentit

eli luottotietotoiminta ja rikostuomioita koskevien tietojen käyttö henkilöä koskevassa päätöksenteossa ja tai arvioinnissa.

Tietosuoja-asetus perustuu tietosuojasuojaperiaatteille, joista keskeisenä voidaan pitää käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Jotta käyttötarkoituksen määritelmästä voisi kohtuudella päätellä, missä tarkoituksissa kyseisiä henkilötietoja tullaan käsittelemään, olisi mielestäni käyttötarkoitusta laajennettava koskemaan myös 15 §:n 1 ja 2 momentin tarkoitukset ja supistettava tiedon välittämistä yleisölle -käyttötarkoitusta vastaamaan paremmin yksityiskohtaisia luovutussäännöksiä.

10 § Tietovarantoon talletettavat henkilötiedot

Säännöksessä henkilötiedot liitetään asianosaiseen ja muuhun asianosaiseen. Rikosasian tietosuojalain 8 §:n edellyttää henkilöiden erilaisten roolien ja oikeusasemien erottelua eikä tällaista julkisuuslaissa käytetty asianosaisen tai muun asianosaisen erottelua voida pitää rikosasioissa riittävänä vaan niiden osalta rooleja tulisi täsmentää eli milloin henkilön on epäiltynä, tuomittuna, asianomistajana tai todistajana. Rikosasioiden osalta sääntelyä tulisi näiltä osin täsmentää varsinkin, kun sillä on merkitystä luovutettaessa tietoja henkilöhaku perusteisesti.

16 § Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella

Säännöksessä pyritään ratkaisemaan asiakirjaperusteisen julkisuuslain ja henkilötietoperusteisen tietosuojalainsäädännön jännitteitä. Nykyään lähtökohtana on sähköinen asiakirjojen ja henkilötietojen käsittely, jolloin on vaikea erotella soveltamistilanteita siten, että tietyissä tilanteissa sovelletaan yksinomaan julkisuuslakia ja joissakin tietosuojalainsäädäntöä vaan kyse on säännösten samanaikaisesta soveltamisesta. Tämä ilmenee käytännössä muun muassa siinä, että tallennettuja asiakirjoja voi hakea myös asianosaisia ja muita osallisia koskevilla henkilötunnisteilla. Tällaista hakua tietovarannosta voidaan pitää yhtenä henkilötietojen käsittelytyyppinä sellaisenaan ja siten henkilötietojen suojaa koskevat säännökset on otettava huomioon. Tähän perustuu ilmeisesti 16 §:n 1 momentin 3 kohdan henkilöhakukielto.

Säännöksestä poistetaan viittaus julkisuuslain 16 §:ään, jota kannatan siitä syystä, että tietosuojalainsäädännössä on jo henkilötietolain myötä luovuttu henkilörekisterin käsitteestä. Toinen peruste liittyy siihen, että luovutuksia arvioidaan tietosuoja-asetuksessa käyttötarkoitus yhteensopivuuden näkökulmasta ja sitä koskevan 6.4 artiklan perusteella, mikä ei sisälly voimassaolevaan julkisuuslain 16 §:n 3 momenttiin. Sen mukaan olennaista ei ole yhteensopivuus alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa vaan riittävää on se, onko vastaanottajalla laillinen peruste ryhtyä käsittelemään pyytämiään tietoja, mikä ei enää vastaa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta.

Luovutus journalistisiin tarkoituksiin on henkilötietolain aikana perustunut siihen, ettei henkilötietolaki tullut sovellettavaksi ja näin julkisuuslain 16 §:n 3 momenttia on voitu tulkita siten, että tällaisiin tarkoituksiin tehdyt luovutukset tiedotusvälineille ovat täyttäneet säännöksen kriteerit. Ehdotettu 16 §

3 momentti ei koske ainoastaan henkilötietojen luovutuksia vaan luovutusta edeltävää henkilötietojen käsittelyä eli henkilöllisiä hakuja tietovarannosta.

Tällaiset haut eli käsittelyn keinot ovat tyypillisesti rekisterinpitäjän käytössä, mutta tässä ne laajennettaisiin koskemaan oikeushallinnon ulkopuolisia. Tällaisella luovutusta edeltävällä käsittelyllä viedään julkisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu avustamisvelvollisuus äärimmilleen henkilötietojen osalta.

Henkilötietojen suojan näkökulmasta merkittävä yksityiskohta liittyy siihen, mikä on henkilöllisen haun kohdeaineisto ja miten henkilöhakuisuus on ajateltu toteutettavan. Näiltä osin mietintö ei anna kovinkaan yksityiskohtaista kuvaa. Haku voi kohdistua diaarin tiettyyn tunnistekenttään (esim. ilmoittajakenttään) tai laajimmillaan asiankirjojen vapaaseen tekstihakuun. Erilaisin tavoin toteutetuissa henkilöhaussa voi olla hyvinkin suuri ero. Kun otetaan huomioon rikosasioiden tietosuojalain 8 §:n vaatimukset henkilöiden erilaisten roolien ja oikeusasemien erottelusta, tulisi haun tuloksista ilmetä se, milloin kyse on epäilystä, tuomitusta, asianomistajasta tai todistajasta tai muusta asianosaisesta kuten maahanmuuttajasta. Näiden erilaisten roolien erottelu on perusteltua myös 16 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tuomioistuimen rajoittamistoimien tehokkaaksi kohdentamiseksi.

18 § Tietojen poistaminen

Poistoaikoja ehdotetaan pidennettäväksi voimassaolevan vuodesta ja viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen. Ymmärrän haasteet, jotka tulevat voimassaolevasta säilytysajan laskentatavasta, jossa säilyttämisaika alkaa kun asiassa on annettu lainvoimainen ratkaisu.

Lopputuloks voi olla sama erityisesti silloin kun lainvoimaisen ratkaisun saaminen kestää viisi vuotta. Kuinka suurta osaa tiedoista tämä koskisi, ei ilmene esityksen perusteluista. Jos tämä koskee vain pientä osaa ratkaisusta ja päätöksistä ja ylipäänsä säilytettävistä henkilötiedoista, ei mielestäni säilyttämisaikojen kategoriselle pidentämiselle ole esitetty asiallisia eli käyttötarkoituksesta johtuvia perusteita.

Ylitarkastaja

Heikki Partanen

Partanen Heikki
Tietosuojavaltuutetun toimisto

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tietojärjestelmälain 12 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättävän uusi kohta 4, jonka mukaan tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon tallettamia ratkaisu- ja päätöstietoja, jos se olisi tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Hallinto-oikeus pitää kannatettavana, että katseluoikeus rajattaisiin ainoastaan ratkaisu- ja päätöstietoihin, kun otetaan huomioon katseluoikeuden tarkoitus. Mietinnön sivulla 12 todetaan katseluoikeudesta, että sillä olisi merkitystä myös silloin, kun tuomioistuimen tulee lain mukaan käsitellä eri tuomioistuimissa vireillä olevat asiat yhdessä (hallinto-oikeuksien osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 11 §). Hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että katseluoikeudella ei ole juurikaan merkitystä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 11 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa, kun ehdotettu katseluoikeus koskisi ainoastaan ratkaisu- ja päätöstietoja.

Mietinnössä ehdotetaan tietojärjestelmälain 16 §:n 3 momenttia muutettavan siten, että oikeusrekisterikeskus voisi jatkossa antaa tietoja journalistisiin tarkoituksiin myös silloin, kuin tietoja pyydetään nimellä tai muilla tunnistetiedoilla. Säännöksen nojalla luovutettaisiin ainoastaan sellaisia tietoja, jotka ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen säädösten mukaan tuomioistuimessa julkisia. Hallinto-oikeudella ei sinänsä ole lausuttavaa ehdotuksesta, kun tiedon luovuttaja eli oikeusrekisterikeskus vastaa siitä, että se ei luovuta eteenpäin salassa pidettäviä tietoja. Ehdotuksessa esitetystä työmäärää vähentävästä vaikutuksesta (mietinnön s. 28) hallinto-oikeus kuitenkin toteaa, että julkisten asioiden tietopyynnöt eivät merkittävässä määrin työllistä hallinto-oikeutta, vaan työllistäviä ovat tietopyynnöt nimenomaan salassa pidettävissä asioissa. Ehdotetulla muutoksella ei oletettavasti ole juurikaan vaikutusta hallinto-oikeuden työmääriin.

Hallinto-oikeudella ei ole muuta lausuttavaa työryhmän mietinnöstä.

Lausunnon on valmistellut hallinnollinen lakimies Lotta Haverinen.

Ylituomari

Liisa Heikkilä

Vainionpää Suvi
Helsingin hallinto-oikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pyydettyinä lausuntona työryhmän mietinnöstä ”Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen” Turun hovioikeus lausuu seuraavaa:

Yleistä

Turun hovioikeus pitää kannatettavina niitä tavoitteita, joita tietojärjestelmälain muutoksella tavoitellaan. Näitä ovat muun ohella tietojen luovuttamista ja poistamista koskevien lain säännösten selkeyttäminen, tuomioistuimissa käsiteltäviä asioita koskevien tietojen journalistiseen tarkoitukseen tehtävään keskitetyn luovuttamisen mahdollisuuksien parantaminen, Oikeusrekisterikeskuksen oikeuksien ja velvollisuuksien selkeyttäminen, oikeushallinnon viranomaisten oikeuksien vahvistaminen toisen viranomaisen valtakunnalliseen järjestelmään tallettamien tietojen käyttämiseen sekä lainsäädännön ja tiedonhallintalain yhdenmukaisuuden varmistaminen.

Käsitteiden muutokset

Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä (tietojärjestelmälaki) on tullut voimaan 1.12.2010. Sittemmin 1.1.2020 voimaan tullessa laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta tietojärjestelmän ja tietovarannon käsite on määritelty työryhmän mietinnössä esitetyn tavoitin, että oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää olisi pidettävä tietojärjestelmän sijaan tietovarantona. Lainsäädännön yhtenäistämiseksi ja selkeyttämiseksi olisi perusteltua, että tietojärjestelmälain määritelmät vastaisivat yleiskieltä ja tiedonhallintalain käsitteistöä. Tämä edellyttäisi mietinnössä todetuin tavoin muutoksia kaikkiin niihin tietojärjestelmälain pykäliin, joissa tietojärjestelmä mainitaan. Niin ikään syyttäjälaitosta koskevien käsitteiden uudistus on uuden lainsäädännön vuoksi tarpeellista. Työryhmän mietintöön sisältyy myös muita teknisuonteisia

käsitteiden muutoksia, ja nämä muutkin käsitteiden muutokset ovat lainsäädännön muutosten ja teknisen kehityksen vuoksi perusteltuja.

Hovioikeuden kannalta relevantit muutokset

Ehdotettujen muutosten merkitystä hovioikeuden työskentelyn kannalta rajaa lain 1 §, jonka muuttamista koskevien esitöiden (HE 81/2018 vp) mukaan soveltamisalapykälästä tulisi käydä selvästi ilmi, että laki on tarkoitettu koskemaan vain Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämää valtakunnallista tietojärjestelmää, eikä lailla ole vaikutusta oikeushallinnon viranomaisten kuten tuomioistuinten omien asianhallintajärjestelmien käyttöön tai niihin talletettujen tietojen luovuttamiseen. Jotta lain soveltamisala olisi yksiselitteinen, 1 §:n 2 momentin informatiivinen viittaus on syytä säilyttää.

Kuitenkin ehdotetuissa muutoksissa on ainakin seuraavat kolme kokonaisuutta, joilla voisi olla sellaista hovioikeuden toiminnan kannalta yleisempää merkitystä, että niistä olisi perusteltua lausua. Näitä ovat 1) oikeushallinnon viranomaisten tehostettu pääsy toistensa tallettamiin tietoihin, 2) tiedotusvälineiden tiedonsaantioikeuksien parantaminen ja 3) oikeushallinnon rekistereihin tallennettujen tietojen säilytysaikojen pidentäminen

Ensimmäistä kokonaisuutta koskeva muutos liittyy ensisijaisesti 12 §:ään, johon ehdotetaan uutta 4 momenttia, jonka mukaan tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos haettavat tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Tavoitteena muutoksessa olisi parantaa oikeuskäytännön yhtenäisyyttä. Tälläkin hetkellä salassa pidettävien asiakirjojen osalta oikeudenkäynnin julkisuudessa yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 34 a §:n nojalla on mahdollista päästä samaan lopputulokseen, joskin ”raskaamman” menettelyn kautta. Käytännössä siis muutoksen jälkeen voisi kenties erinäisillä käyttäjäliittymäjärjestelyillä hakea muiden hovioikeuksien ratkaisuja samalla tavoin kuin nyt voidaan hakea omia. Julkisten asioiden osalta tässä ei liene suurempaa ongelmaa. Salassa pidettävien asioiden osalta nykytilaan muuttuisi se, ettei erikseen arvioitaisi toisen tuomioistuimen pyyntöä saada salassa pidettävä ratkaisumme. Salassapitoa koskevilla säännöksillä suojataan sinänsä tärkeitä intressejä, mutta toisaalta väärinkäytösten mahdollisuus on pidettävä vähäisenä, kun tietoihin pääsee käsiksi nimenomaan toinen tuomioistuin eikä kuka tahansa taho. Oikeuskäytännön parempi yhtenäistäminen eri hovioikeuksienkin välillä on myös kannatettava tavoite. Mutta tässä joudutaan jonkinlaista punnintaa tekemään salassapidon intressien kanssa. Hovioikeuden työmäärään muutoksella olisi jonkin verran vähentävä vaikutus.

Toisen kokonaisuuden kannalta merkityksellinen on ainakin ehdotettu muutos 16 §:ään, jonka uuden version mukaan Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin oikeudenkäyntien perustietoja tai muita diaaritietoja, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut, käyttämällä näiden tietojen hakuun henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa. Kun kyse on sinänsä julkisista tiedoista, jotka joka tapauksessa on

saatavissa ko. tuomioistuimelta, mitään olennaista oikeustilan muutosta tässä ei tapahtuisi. Uudistuksen myötä tiedotusvälineet voisivat kuitenkin entistä paremmin kohdentaa näitä tietoja koskevat pyyntönsä keskitetysti Oikeusrekisterikeskukselle, mikä vähentäisi tuomioistuinten työmäärää. Käytännön tasolla tiedotusvälineiden tiedonsaantioikeus paranisi, vaikka tälläkin hetkellä Oikeusrekisterikeskus ilmeisesti voi rajoitetummin osajärjestelmistä tehdä hakuja nimellä. Tiedotusvälineiden tiedonsaantioikeuden laajuudesta ylipäänsä ja journalistisen tarkoituksen ulottuvuudesta vodaan olla perustellusti montaa mieltä. Yksityisyyden suojan tässä voi ehkä nähdä kaventuvan, mutta lainsäädäntö ylipäänsä suojaa melko heikosti yksityisyyttä siltä osin kuin on kysymys julkisen oikeudenkäynnin osapuolena olemisesta. Hovioikeuden näkökulmasta uudistus on tältä osin kuitenkin tervetullut.

Kolmannen kokonaisuuden osalta ehdotetaan muutoksia 18 §:n säilytysaikoihin. Nykyisen sääntelyn mukaan Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä vuoden kuluttua siitä, kun toiselle viranomaiselle välitettävät ilmoitukset rekisterinmerkintöjen tekemistä varten on toimitettu viranomaiselle, ja ratkaisua tai sen lopputulosta koskevat merkinnät viiden vuoden kuluttua siitä, kun asiassa on annettu lainvoimainen ratkaisu. Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä henkilötiedot on poistettava vuoden kuluttua siitä, kun asiassa on tehty ratkaisu. Hovioikeuden omissa asianhallintajärjestelmissä henkilötiedot puolestaan ovat pysyvästi säilytettäviä. Kun tietopyyntöjä 16§:n mukaisesti osoitettaisiin keskitetysti Oikeusrekisterikeskukselle, niihin vastaaminen edellyttää henkilötietojen pidempää säilyttämistä. Poikkeavat säilytysajat eri järjestelmissä ovat alun perin perustuneet osajärjestelmien eri käyttötarkoituksiin, mutta ainakin AIPAn ja HAIPAn myötä tilanne muuttuu, eikä olisi enää perusteltua pitää erilaisia aikoja eri osajärjestelmille (kun niitä ei tulevaisuudessa enää samalla tavalla ole). Mietinnössä viiden vuoden säilytysaikaa on pidetty liian lyhyenä ja ehdotettu, että tiedot poistettaisiin vasta 10 vuotta ensimmäisen oikeusasteen ratkaisun antamisesta lukien. Tarve yli viisi vuotta vanhoille tiedoille voisi olla mietinnön mukaan ainakin tutkijoilla, viranomaisilla ja tiedotusvälineillä. Nykytilanteessa edellä mainitut tahot kääntyvät tietoja tarvitessaan suoraan tuomioistuinten puoleen. Tähän nähden tuomioistuimille aiheutuva vaiva tietopyynnöistä todennäköisesti keventyisi, mikä olisi tervetullutta, jotta tuomioistuimissa voitaisiin keskittyä ydintehtäviin eli lainkäyttöön. Mietinnössä ei esitetä huolta yksityisyyden suojasta, mutta lausutaan ”rekisteröityjen yksityisyyden suoja huomioiden henkilötietojen poistoajojen laskemisen tulisi alkaa ratkaisun antopäivästä” (eikä siis lainvoimaiseksi tulemisen ajankohdasta). Näin ollen säilytysajat voisivat joissain harvoissa tapauksissa lyhentyä, mutta valtaosassa tapauksia ne mitä todennäköisimmin pidentyisivät. Tutkijoiden ja viranomaisten tiedonsaantioikeuden helpottumista tämän uudistuksen osalta voitaneen pitää jokseenkin hyväksyttävänä. Vaikka tiedotusvälineiden osalta rekisteröityjen yksityisyyden suojan kaventuminen voi periaatteellisella tasolla olla ongelmallisempaa, ne voivat kuitenkin tälläkin hetkellä osoittaa tuomioistuimille tietopyyntöjä myös ns. passiivikantaan siirtyneistä asioista. Hovioikeudella ei ole intressiä vastustaa muutosta.

Odotettavissa olevat vaikutukset

Entistä automatisoidumpi pääsy hovioikeuden asiakirjoihin oikeuskäytännön yhtenäistämiseksi sekä oikeudenkäyntejä koskevien perustietojen luovutusmahdollisuus suoraan Oikeusrekisterikeskuksen

toimesta todennäköisesti vähentäisivät hovioikeuden kirjaamon ja mahdollisesti muunkin henkilökunnan työtaakkaa. Hovioikeuden näkökulmasta muutosehdotukset ovat kannatettavia. Käsitteiden muutoksilla ja muilla teknisluonteisilla muutoksilla ei hovioikeuden kannalta ole merkitystä.

Nygård Kenneth
Turun hovioikeus

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO

Oikeusministeriön asettama työryhmä on valmistellut ehdotuksen oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (tietojärjestelmälaki) muuttamiseksi. Työryhmän tehtävänä oli arvioida tietojärjestelmälain päivittämisen tarve ja valmistella lakiin tarvittavat muutokset.

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa työryhmän mietinnöstä, joka sisältää ehdotuksen oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamiseksi.

Pyydettynä lausuntonani totean seuraavan.

Työryhmä esittää mietinnössään, että tietojärjestelmälain nimike muutetaan laiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Lisäksi ehdotetaan, että laissa käytettyä terminologiaa muiltakin osin päivitetään ja tiedon luovuttamistapoja koskevia säännöksiä uudistetaan. Työryhmä ehdottaa myös, että Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) mahdollisuuksia luovuttaa tietoja laajennetaan nykyisestä siten, että ORK voisi luovuttaa tietoja journalistisiin tarkoituksiin myös silloin, kun hakuperusteena käytetään henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa.

Työryhmän työn eräänä tavoitteena on ollut, että ORK:n oikeudet ja velvollisuudet ilmenisivät lainsäädännöstä selkeästi (mietinnön s. 7 ja 27).

Työryhmän työllä on liittymäkohtia eduskunnan käsittelyssä parhaillaan olevaan hallituksen esitykseen HE 2/2020 vp, jossa on arvioitu muun ohella oikeusministeriön hallinnonalan lakien yhteisrekisterinpitotilanteita. Mainitussa hallituksen esityksessä on tietojärjestelmälain osalta todettu (s. 12–13) seuraavaa:

”Termiä yhteisrekisterinpitäjä ei ole käytetty Suomen lainsäädännössä, mutta yhteisrekisterinpitotilanteita on tosiasiallisesti useassa oikeusministeriön hallinnonalan laissa. Esimerkiksi laissa oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä (372/2010) tietojärjestelmän ylläpitoon liittyvät tehtävät on säädetty eri viranomaisen vastuulle kuin muut tyyppillisesti rekisterinpitäjälle kuuluvat tehtävät. Kyseistä lakia ei ehdoteta muutettavaksi tässä esityksessä. Sen säännöksiä arvioidaan erillisen säädöshankkeen yhteydessä.”

Nyt kysymyksessä olevassa työryhmän mietinnössä on yhteisrekisterinpidon arvioinnin osalta ilmeisesti päädytty mainitusta hallituksen esityksestä poikkeavaan johtopäätökseen. Mietinnön sivulla 16 on nimittäin todettu:

”Tietojärjestelmälaissa tietojärjestelmän ylläpitoon liittyvät tehtävät on säädetty eri viranomaisen vastuulle kuin muut tyyppillisesti rekisterinpitäjälle kuuluvat tehtävät. Tietosuoja-asetuksen 26 artiklassa todetaan muun muassa, että jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Tietojärjestelmän ja sen osajärjestelmien käyttötarkoitus on määritelty laissa. Oikeusministeriö ja Tuomioistuinvirasto eivät osallistu järjestelmän henkilötietojen käsittelyn määrittämiseen, vaan käsittelyn keinot määrittelee Oikeusrekisterikeskus. Valtakunnallisen tietojärjestelmän rekisterinpitäjälle kuuluvia vastuita ei myöskään olla siirtämässä oikeusministeriölle eikä Tuomioistuinvirastolle. Oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä ei siten ole kysymys oikeushallinnon viranomaisten yhteisestä rekisteristä, eikä tietojärjestelmä ole yhteisrekisterinpidossa.”

Henkilötietoja käsitellään tuomioistuimissa esimerkiksi Sakari-, Tuomas- ja Ritu-järjestelmissä. Ne kuuluvat tietojärjestelmälaissa tarkoitettuun tietovarantoon. Tuomioistuimet ilmoittavat tietosuojaselosteissaan rekisterinpitäjäksi tietovarannossa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta kunkin tuomioistuimen, mutta myös ORK ilmoittaa omassa tietosuojaselosteessaan itsensä rekisterinpitäjäksi. Rekisteröidyn henkilön oikeuksien toteuttamisen kannalta tilanne on hämmentävä. Tietosuojaselosteet viittaisivat yhteisrekisterinpitotilanteeseen, mutta työryhmän mietinnön mukaan tästä ei ilmeisesti olisi kysymys.

Tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän kotimaisen lainsäädännön käsitteistössä henkilötietojen käsittelyyn liittyvät vastuut liitetään ennen muuta rekisterinpitäjänä toimimiseen. Rekisterinpitäjän – tai yhteisrekisterinpitotilanteissa rekisterinpitäjien – tunnistaminen on sen vuoksi valvonnan ja vastuun kohdentamisen kannalta ratkaisevaa. Voidakseen toteuttaa oikeuksiaan rekisteröidyn henkilön on tiedettävä, mikä tai mitkä tahot vastaavat rekisterinpitäjän tehtävistä.

Rekisterinpitäjän vastuu liittyy paitsi rekisterinpitäjän itse suorittamaan myös rekisterinpitäjän toimeksiannosta suoritettuun henkilötietojen käsittelyyn. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän roolien ja vastuiden eroja ja heidän keskinäisen suhteensa järjestämistä on tietosuojasetuksessa säännelty tavalla, joka helpottaa oikean vastuunkantajan löytämistä käytännön ongelmatilanteissa. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän käsitteellinen erottaminen toisistaan auttaa käytännössä erottamaan ne, jotka viime kädessä vastaavat tietosuojasta rekisterinpitäjän ominaisuudessa, niistä, jotka ainoastaan toimivat henkilötietojen käsittelijöinä rekisterinpitäjän lukuun ja joilla on tähän liittyen rekisterinpitäjää rajoitetumpi vastuu.

Tietosuojasetuksen 28 artiklan 3 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijän suorittamaa käsittelyä on määritettävä sopimuksella tai muulla unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisella oikeudellisella asiakirjalla, joka sitoo henkilötietojen käsittelijää suhteessa rekisterinpitäjään ja jossa vahvistetaan käsittelyn kohde ja kesto, käsittelyn luonne ja tarkoitus, henkilötietojen tyyppi ja rekisteröityjen ryhmät sekä rekisterinpitäjän velvollisuudet ja oikeudet.

Sinänsä selvää on, että ORK on tietojärjestelmälain 7 §:n 1 momentin nojalla joko yksin tai yhdessä tuomioistuinten kanssa laissa tarkoitettun tietovarannon rekisterinpitäjä. Tuomioistuinten rooli jää kuitenkin epäselväksi. Jos tuomioistuimet ovat vain henkilötietojen käsittelijöitä, niiden nykyiset tietosuojaselosteet lienevät tältä osin virheellisiä. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijöiden (tuomioistuimet ja niiden palveluksessa olevat henkilöt) suhde rekisterinpitäjään näyttäisi niin ikään olevan jossain määrin sääntelemättömällä pohjalla (ks. EOAK/923/2018, kohta 4, kaksi viim. kpl), jos kysymys tuomioistuinten osalta on vain henkilötietojen käsittelystä.

Oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset ja julkista tehtävää hoitavat yksityiset tahot noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamiehen tehtävän kannalta on olennaista, että säännöksistä löytyy riittävän täsmällinen ja ennakoitava vastaus siihen, mikä kulloinkin on virkavelvollisuuden sisältö ja mikä viranomaisen tai virkamies velvollisuuden täyttämisestä vastaa. Kysymys on perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetystä hallinnon lainalaisuuden periaatteesta.

Perustuslakivaliokunta on etenkin perusoikeuskytkentäisen sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomaisen ilmenee laista yksiselitteisesti (PeVL 21/2001 vp, s. 4) tai muuten täsmällisesti (PeVL 47/2001 vp, s. 3).

Lisäksi perustuslakivaliokunta on äskettäin mietinnössään kiinnittänyt huomiota siihen, että yhteisrekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä sen puitteissa koskevan ”sääntelyn suhde viranomaisten toimivaltuuksien ja tiedonsaantioikeuksien lakiperustaisuuteen, henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuteen ja perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä liittyvään

vakiintuneeseen käytäntöön” tulisi olla perustuslain 10 §:n näkökulmasta (yksityiselämän suoja) riittävän selvä (PeVL 7/2019 vp, s. 7).

Asian jatkovalmistelussa olisi mielestäni syytä vielä pohtia ORK:n ja tuomioistuinten keskinäistä roolia ja säätää mahdollisesta yhteisrekisterinpidosta tai joka tapauksessa käsitellä asiaa tulevan hallituksen esityksen perusteluissa laajemmin kuin työryhmän mietinnössä on käsitelty.

Muilta osin minulla ei ole työryhmän mietinnöstä huomautettavaa.

Tämä lausunto annetaan siirtämällä teksti sopiville kentille lausuntopalvelussa (<https://www.lausuntopalvelu.fi>).

Apulaisoikeusasiamies

Pasi Pölönen

Esittelijäneuvos

Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.

Hirvonen Jarmo
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen
(esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen)